

with the declared Criminal Code of Ukraine for the purpose of punishment for the committed, as well as general and special prevention.

Keywords: consequences of crime, price of crime, road accidents, motorization of population.

Микитин Ю.І.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КІБЕРПРАВСУДДЯ

УДК 343.137

<https://doi.org/10.15330/apiclu.50.76-82>

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій охопив усі сфери людського життя. Початок їхнього активного використання простежується з 2000-чних років з метою підвищення ефективності функціонування судових систем європейських країн, зокрема, в межах кримінально-процесуальної діяльності. Значну роль у формуванні європейської кримінально-процесуальної політики у сфері кіберправосуддя відіграє Європейська комісія з питань ефективності правосуддя Ради Європи (СЕРЕП).

Безумовно, акти цієї інституції мають значний вплив на формування національних кримінально-процесуальних політик і становлять науковий інтерес. Українські науковці погоджуються, що запровадження електронної форми кримінального провадження зумовлено розвитком сучасного суспільства та інформаційних технологій у світі та Україні та наголошують на необхідності удосконалення положень Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані із запровадженням електронної форми кримінального провадження [1, с.51-52]. Крім того у науковій літературі звернуто увагу на перспективи запровадження міжнародного досвіду електронного кримінального провадження в Україні [2].

Виклад основного матеріалу. На формування європейської кримінально-процесуальної політики у сфері кіберправосуддя мали вплив Висновки Консультативної ради європейських суддів (ССЈЕ) від 9 листопада 2011 р. №(2011)14 «Правосуддя та інфор-

маційні технології» [3] та Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи «Доступ до правосуддя та Інтернет: потенціал та проблеми» від 10 листопада 2015 р. № (2015) 2054 [4].

Серед новітніх програмних документів Європейській комісії з питань ефективності правосуддя Ради Європи варто виділити Керівні принципи сприяння змінам у напрямку кіберправосуддя від 7 грудня 2016 р. №СЕРЕJ (2016)13 [5] та Керівні принципи щодо кіберправосуддя від 14 червня 2019 р. №СЕРЕJ(2019)7 [6].

Керівні принципи щодо кіберправосуддя від 14 червня 2019 р., прийняті на основі результатів впровадження попередньо згаданого акту від 7 грудня 2016 р. і, на даний час, є визначальним джерелом на рині Ради Європи формування європейської кримінально-процесуальної політики у сфері кіберправосуддя.

Основним завданнями Керівних принципів щодо кіберправосуддя є супровід та підтримка національних органів влади у здійсненні кіберзахисту процесів управління зміни правосуддя (у контексті запровадженням електронної форми) та вирішення пов'язаних із цим проблем.

Задля реалізації цього завдання для розробників відповідної політики на національних рівнях, а також суб'єктів її реалізації запропоновано інструментарій, що включає п'ять елементів:

- 1) визначення ключових керівних принципів та принципів руху до кіберправосуддя;
- 2) проектування та управління інформаційними технологіями у правовій системі;
- 3) побудова системи управління обслуговування користувачів;
- 4) перевірка різних кроків і дій, пов'язаних із проектуванням, розвитком і впровадженням інформаційних технологій у правову систему;
- 5) проведення оцінювання такого проекту (за визначеним шаблоном).

У той же час наголошується, що така система інструментів не може бути сталою і буде періодично оновлюватися, вдосконалюватися, зважаючи на розвиток технологій і практику їхнього застосування.

Звичайно, найбільшу цікавість в контексті дослідження викликають саме так звані ключові керівні принципи руху до кіберправосуддя. Серед ключових принципів виділено наступні:

- 1) поліпшення якості правосуддя як рушійний фактор розгортання кіберправосуддя;
- 2) індивідуальний підхід до потреб судової влади у здійсненні кіберправосуддя.

Необхідність підвищення ефективності та результативності судових систем розглядається як одна з основних причин розвитку кіберправосуддя. У той же час, важливо щоб цей процес гарантував більш високі стандарти якості судових послуг для населення і, одночасно, враховував очікування та потреби суб'єктів кримінального процесу. Впровадження інформаційних технологій у правову систему не може бути самоціллю, а розглядається тільки як засіб вдосконалення працюючої системи правосуддя задля покращення її структури і спрощення процедури. Інформаційні технології трактуються як невід'ємна частина загальної стратегії модернізації судової влади та підвищення якості правосуддя.

Індивідуальний підхід передбачає, що при розробці інформаційних проектів необхідно належним чином враховувати багато нетехнічних аспектів, які характерні для судової влади. В першу чергу, слід брати до уваги потреби потерпілих, а також приділити увагу навчанню персоналу судової системи.

Також доцільно враховувати усі можливі зв'язки між користувачами системи та бенефіціарами з метою унеможливлення як прямих, так і непрямих, а також ймовірних впливів. Крім того мають бути створені умови для запобігання та пом'якшення кіберзагроз.

В аналізованому акті Європейської комісії з питань ефективності правосуддя Ради Європи запровадження інформаційних технологій у систему судочинства пропонується здійснювати через так звану ІТ-стратегію. Сфера її поширення може стосуватися різних видів судочинства, в тому числі, і кримінального провадження та охоплювати діяльність таких груп установ:

- 1) суди першої апеляційної та касаційної інстанцій;
- 2) прокуратура;
- 3) прототипи вищої судової ради, вищої ради прокурорів чи єдиного органу контролю у системі правосуддя (наприклад, аналог української Вищої ради правосуддя).

Слід зауважити, що Міністерство юстиції може не включитися як основний користувач, на рівні із судами чи прокуратурою, а його функції можуть зводитися до збору та аналізу статистичних даних у межах системи правосуддя.

Вбачається, що така ІТ-стратегія може бути поширена на одну із груп установ або ж, в ідеалі, охоплювати усі одночасно.

Реалізація ІТ-стратегії відповідно Керівних принципів щодо кіберправосуддя від 14 червня 2019 р. передбачає наступні очікувані результати:

– ефективне управління судами та прокуратурами. Впровадження ІТ-рішень передбачає використання нових методів роботи, які будуть забезпечувати надійну інформацію в режимі реального часу, що у свою чергу мало б забезпечити покращення та спрощення управління справами, редагування завдань та календарів подій, візуалізацію відкладених справ та пропуску процесуальних строків, розподіл проваджень на основі програмованих правил;

– полегшення доступу до правосуддя через ефективну комунікацію сторін, юристів, прокурорів та судів. У той же час мають існувати високі стандарти цілісності та безпеки інформації під час такої комунікації;

– ефективне вирішення справ. Передбачається, що простий та повний доступ до будь якого типу інформації, необхідної під час розгляду провадження, буде зумовлювати прийняття рішення кращої якості протягом меншого часового проміжку;

– ефективне виконання судових рішень. Одним із способів такого досягнення такого результату має бути впровадження електронних інструментів контролю за станом виконання судових рішень та інформування про сторін;

– поліпшення правової визначеності. Характерно, що у цьому контексті акцентується на необхідності обміну інформацією

про судову практику, прецедентне право будь якого суду в країні. Крім того пропонується запроваджувати альтернативні способи вирішення правових конфліктів та Інтернет-вирішення спорів;

– захист даних. Державні органи влади повинні забезпечити всім сторонам, включаючи юристів, високий рівень захисту даних відповідно конвенційних стандартів Ради Європи у цій сфері;

– сприяння нагляду за судами та прокуратурами. Підзвітність може бути покращена за допомогою ІТ-рішень, які збиратимуть інформацію про функціонування зазначених установ та сприяння збору статистичних даних для внутрішніх та зовнішніх завдань;

– забезпечення прозорості та сприяння боротьбі з корупцією. Можливість відстеження інформації та комунікацій завдяки ІТ-системам допомагає контролювати виконання процедурних правил та професійних обов'язків та може забезпечити докази дисциплінарних чи кримінальних правопорушень, вчинених у контексті системи судочинства;

– поліпшення відносин із засобами масової інформації. Інформаційні технології можуть покращити політику комунікації та відповідальності судів через веб-сайти та соціальні мережі;

– прогнозованість електронної системи. Наявність чіткого алгоритму функціонування електронної системи сприятиме реалізації права на доступ до правосуддя та справедливий судовий розгляд.

Для реалізації визначених принципів та досягнення очікуваних результатів

Керівні принципи щодо кіберправосуддя від 14 червня 2019 р. [6] визначають два можливі підходи до побудови кіберправосуддя: 1) централізований. Адміністрування здійснюється єдиним органом влади на загальнодержавному рівні. В контексті України це може бути Міністерство юстиції або Державна судова адміністрація; 2) децентралізований. Суди, прокуратури мають власні обчислювальні центри та самостійно використовують програмне забезпечення і дані. У той час інформація систематично повинна передаватися до відповідного центрального органу влади.

Висновки. 1) основи європейської кримінально-процесуальної політики у сфері кіберправосуддя закріплені, переважно, в актах Ради Європи, починаючим з 2011 р.; 2) на даний час основним джерелом європейського права у цій сфері є Керівні принципи щодо кіберправосуддя від 14 червня 2019 р., які мають універсальний характер, оскільки стосуються різних видів судочинства, в тому числі, кримінального процесу; 4) ключовими принципами побудови кіберправосуддя є поліпшення якості правосуддя та індивідуальний підхід до потреб судової влади; 5) визначено основні завдання, очікувані результати впровадження кіберправосуддя, базові підходи до його запровадження на модельному рівні.

1. *Електронне кримінальне провадження: матеріали круглого столу (25 липня 2019 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. 56 с URL: http://napi.com.ua/materialy/elektronne_kriminalne_provadjenia.pdf. (дата звернення 17.08.2019).
2. Чигрина Г.Л. Перспективи запровадження міжнародного досвіду електронного кримінального провадження в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2(23). С.72-76. URL: http://www.pju.nuoua.od.ua/v2_2018/18.pdf. (дата звернення 15.04.2019).
3. *Consultative Council of European Judges (CCJE), Opinion No.(2011)14, "Justice and information technologies"*. URL: <https://rm.coe.int/168074816b>(дата звернення 15.04.2019).
4. *Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution No. (2015)2054, "Access to justice and the Internet: potential and challenges"*. URL:<https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22245&lang=en> (дата звернення 15.04.2019).
5. *Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice №CEPEJ (2016) 13. Adopted at the 28th meeting of the CEPEJ on 7 December 2016*. URL: <https://rm.coe.int/16807482de> (дата звернення 15.04.2019).
6. *Toolkit for supporting the implementation of the Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice №CEPEJ(2019)7. Adopted at the 32th plenary meeting of the CEPEJ 13 and 14 June 2019*. URL: <https://rm.coe.int/cepej-toolkit-cyberjustice-en-cepej-2019-7/168094ef3e> (дата звернення 17.08.2019).

Микитин Ю.І. Основи європейської кримінально-процесуальної політики у сфері кіберправосуддя

У даній статті проаналізовано основи європейської кримінально-процесуальної політики у сфері кіберправосуддя, які відображені в актах Ради Європи.

Досліджено принципи, завдання, очікувані результати впровадження кіберправосуддя, базовий підхід до побудови його моделі у цій сфері.

Ключові слова: європейська кримінально-процесуальна політика, кіберправосуддя, електронне кримінальне провадження.

Мыкытын Ю.И. Основы европейской уголовно-процессуальной политики в сфере киберправосудия

В данной статье проанализированы основы европейской уголовно-процессуальной политики в сфере киберправосудия, которые отражены в актах Совета Европы. Исследованы принципы, задачи, ожидаемые результаты внедрения киберправосудия, базовый подход к построению модели в этой сфере.

Ключевые слова: европейская уголовно-процессуальная политика, киберправосудия, электронное уголовное производство.

Mykytyn Y.I. The Grounds of European criminal procedure policy in the field of cyberjustice

The grounds of the European criminal procedure policy in the field of cyberjustice are analyzed in the article. The principles, tasks, expected results of the implementation of the cyberjustice, the basic approach to its implementation have been researched.

The foundations of the European criminal procedure policy in the field of cyberjustice have been introduced mainly in the acts of the European Council since 2011. Nowadays, the main source of European law in this field is the Guidelines on Cyberjustice of 14 June 2019, which are universal in nature, as they relate to various types of court proceedings, including criminal proceedings. Improving the quality of justice and taking an individual approach to the needs of the judiciary are key principles in building of cyberjustice. The main tasks, expected results of the implementation of cyberjustice, basic approaches to the implementation of the project have been defined at the model level.

In order to implement the identified principles and achieve the expected results, the Guidelines on Cyberjustice identify two possible approaches for creation of cyber justice: 1) centralized approach. A single authority manages at the national level. Such body could be the Ministry of Justice or the State Judicial Administration in Ukraine; 2) decentralized approach. Courts, prosecutors' offices possess their own data centers and use software and data on their own. At the same time, the information should be systematically transmitted to the appropriate central authority.

The article summarizes that 1) the foundations of European criminal justice policy in the field of cyber justice are enshrined, mainly, in Council of Europe acts since 2011; 2) Currently, the main source of European law in this area is the Guidelines on Cyber Justice of 14 June 2019, which are universal in nature as they relate to various types of justice, including criminal proceedings; 4) The key principles of cyber justice are to improve the quality of justice and to take an individual approach to the needs of the judiciary; 5) defines the main tasks, expected results of implementation of cyber justice, basic approaches to its implementation at the model level

Key words: european criminal procedure policy, cyberjustice, electronic criminal proceeding.